

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljödomstolen
mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Mål nr
P 3405-18

Yttrande angående detaljplan för kvarteret Brädstapeln 13 och 16, Kungsholmen, mål nr P 3405-18

Samfundet S:t Erik har förelagts att yttra sig över aktbilaga 61, 64-67, gällande detaljplan för kvarteret Brädstapeln 13 och 16.

Samfundet S:t Erik delar i alla avseenden de kritiska synpunkter som framförts i ärendet av Svenska byggnadsvårdsföreningen i skrivelse till Mark- och miljödomstolen 2020-01-26. (Bilaga 1)

Vi hänvisar dessutom till Samfundets tidigare skrivelser i ärendet till Mark- och miljödomstolen 2018-05-17 (bilaga 2) och till Mark- och miljööverdomstolen 2018-11-07 och 2019-03-04 (bilaga 3 och 4)

Samfundet S:t Erik vill därutöver framföra några kompletterande kommentarer till Stadens yttrande i skrivelse 2018-11-20 (aktbilaga 64).

I de för ärendet avgörande arkitektur- och kulturhistoriska frågorna hänvisar Staden till den ”Konsekvensbeskrivning kulturmiljö och stadsbild” (Tyréns 2016-09-16, rev. 2017-10-11) vilken utförts på beställning av fastighetsägaren, samt till den sammanfattning av denna utredning som finns i planbeskrivningen. Någon regelrätt miljökonsekvensutredning (MKB) har inte genomförts, men borde ha gjorts.

Staden skriver att påbyggnaden är ”ett innovativt samtida tillägg till Trygg Hansa-huset och Stockholms stadsbild” och att den har ”anpassats med hänsyn till kulturvärdena” och är ”utformad efter noggranna överväganden av kommunen, arkitekten, antikvariskt sakkunniga och byggherren.”

Det är minst sagt märkligt att man inte ens nämner Stadsmuseet och än mindre något om de starkt kritiska synpunkter som detta Stadens eget expertorgan framfört – och vilka utmynnar i en kategorisk avstyrkan av planförslaget.

Den enda gång Stadsmuseet omnämns är i samband med att Staden förringar Stockholms av kommunfullmäktige sanktionerade kulturhistoriska klassificeringssystem, genom att ange att ”Klassificeringen följer inte någon rättslig reglering och är inte bindande”. Man nämner där- efter att Trygg Hansa-huset är blåklassat, innebärande synnerligen höga kulturhistoriska värden, men specificerar inte att det betyder byggnadsminnesklass.

Den nämnda konsekvensutredningen är i hög grad anpasslig och full av eufemismer gällande påbyggnadens inverkan på byggnadens arkitektoniska och kulturhistoriska värden och påverkan på stadsbilden.

I Samfundet S:t Eriks skrivelse 2019-03-04 (bilaga 4) har ett stort antal av dessa eufemismer nämnts och kommenterats. Där nämns även rivningen av det översta våningsplanet med dess synnerligen värdefulla styrelse- och representationsrum, takträdgårdar och två trapp-hustorn samt pelargången mot norr.

Dessutom omnämns omfattande interiöra ombyggnader med förstärkningspelare, nya hissar och schakt samt borttagande av de unika rulltrapporna. Alla dessa åtgärder borde det vara otänkbart att få utföra i en unik byggnad av byggnadsminnesklass.

När huset var nytt beskrev tidskriften *Arkitektur* (1978 nr 2) den imponerande anblicken för den som kom norrifrån till Stockholm med tåg eller bil (utefter Klarastrandsleden) och fick se Trygg Hansa-husets ”våldigaste sida med de tre glasade muttrarna som ett landmärke utmed Barnhusviken”.

Staden skriver nu att det är positivt att huset ”tillåts bli mer synligt i närmiljön och stadssiluetten”. Det skriver man alltså om en byggnadsminnesklassad monumentalbyggnad av nationellt intresse, som skulle bli förvanskad och förvandlad till en sorts fundament för en spektakulär, helt disparat påbyggnad.

Samfundet S:t Erik instämmer i Svenska byggnadsvårdsföreningens sammanfattning att förslaget till detaljplan strider mot lagstiftningen i fyra avseenden:

1. Förvanskning av en unik byggnad av byggnadsminnesklass i strid med 3 kap 12§ ÄPBL
2. Brist på hänsyn till stadsbilden och kulturvärden på platsen samt brist på hänsyn till en god helhetsverkan i strid med 3 kap 1 § ÄPBL
3. Påtaglig skada på flera uttryck för riksintresset (AB 115) i strid med 3 kap 6§ MB
4. Planärendet har trots principiell beskaffenhet och i övrigt större vikt ej antagits av kommunfullmäktige vilket strider mot 5 kap 29§ ÄPBL

Stockholm den 31 januari 2020

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Bilagor:

1. Svenska byggnadsvårdsföreningens yttrande 2020-01-26
2. Samfundet S:t Eriks yttrande 2018-05-17
3. Samfundet S:t Eriks yttrande 2018-11-07
4. Samfundets S:t Eriks yttrande 2019-03-04

2020-01-26

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

mmd.nacka.avdelning3@dom.se

*Yttrande ang. detaljplan avseende fastigheterna Brädstapeln 13 och 16,
Kungsholmen*

Mål nr P 3405-18 Avdelning 3

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har av mark- och miljödomstolen, MMD, fått föreläggande att avge yttrande över aktbilaga 61, 64-67 i rubricerade ärende. SBF har fått förlängd tid för yttrande till den 31 januari 2020.

Sammanfattning

SBF anför att

- att Riksantikvarieämbetets synpunkter överensstämmer med SBF:s synpunkter. Dock anser SBF att förslaget skulle medföra påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövården (AB 115) och därmed strida mot miljöbalken.
- det finns grund för överprövning av MMD eftersom SBF bedömer att förslaget till detaljplan är lagstridigt i flera avseenden
- Stockholms stads (nedan kallad Staden) hänvisning till översiktsplanernas allmänna texter som stöd för planförslaget inte ersätter den juridiska prövningen
- jämförelsen med tidigare genomförda påbyggnadsprojekt inte är relevant och att Staden i detta ärende negligerar mål och lagstiftning till skydd för kulturvården
- ärendet är av principiell beskaffenhet och större vikt varför kommunfullmäktige borde ha prövat antagande av detaljplanen

I övrigt hänvisar SBF till föreningens tidigare skrivelser till MMD och Mark- och miljööverdomstolen, MÖD (se förteckning sid 4).

Riksantikvarieämbetets yttrande

Riksantikvarieämbetet bedömer att det förslag till påbyggnad som det aktuella planförslaget medger riskerar att förvanska byggnaden och negativt påverka flera uttryck för riksintresset. Ämbetet anger även att en annan planutformning skulle kunna innebära ett bättre sätt att tillgodose stadsbilden och kulturmiljön inklusive riksintresset.

SBF:s Kommentar

Ämbetets yttrande utgör ett stöd för de synpunkter som föreningen framfört i sitt överklagande. Dock bedömer SBF, i motsats till Ämbetet, att planförslaget medför påtaglig skada på riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115). SBF anser att Ämbetets slutsats (tyvärr utan närmare motivering), står i motsats till Ämbetets rapport, *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6§ miljöbalken*, där det anges att påtaglig skada kan uppstå om "en åtgärd mer än obetydligt skadar något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset".

SBF bemöter i det följande Stadens synpunkter under samma rubriker som i Stadens yttrande

Rättsliga utgångspunkter

Staden anför att överprövningen av ett beslut att anta en detaljplan ska stanna vid en kontroll om kommunens beslut ryms inom det handlingsutrymme som kommunen har enligt bestämmelserna i ÄPBL vilket bl a innebär att den avvägning kommunen gör mellan olika samhällsintressen inte ska bli föremål för överprövning så länge den ryms inom lagstiftningen.

SBF:s kommentar.

SBF anser att den avvägning som Staden gjort mellan olika samhällsintressen i detta ärende inte följer lagstiftningen och hänvisar till föreningens tidigare skrivelser till MMD och MÖD. Av dessa skrivelser framgår att SBF anser att Staden negligerat Stadsmuseets expertbedömning, att planförslaget medför förvanskning av en unik byggnad av byggnadsminnesklass och medför påtaglig skada på flera uttryck för riksintresset (AB 115). SBF anser därför, till skillnad mot Staden, att det finns grund för överprövning av MMD.

Allmänna intressen och detaljplanens förhållande till översiktsplanen

Staden hänvisar till de tre översiktsplaner för kommunen som har gällt under planprocessens gång sedan 2009 och hänvisar till uttalanden i dessa som stöd för förslaget till detaljplan; "ökad beredskap för arbetsplatser", "att moderna tillägg kan göras både i samspel med och i medveten kontrast till omgivande bebyggelse", "att täta och attraktiva stadsdelar ska skapas", "att ett livskraftigt näringsliv är av mycket stor vikt", "vikten av att tillföra nya urbana kvaliteter" etc.

SBF:s kommentar.

Staden hänvisar till allmänt formulerade texter i översiktsplanerna. Den första av de nämnda översiktsplanerna som Staden hänvisar till, antogs av kommunfullmäktige 1999. Som en del av denna översiktsplan, och därmed också av kommunfullmäktiges beslut, ingår "Stockholms Byggnadsordning - ett förhållningssätt till stadens karaktärsdrag". I inledningen till Byggnadsordningen anges bl a:

Byggnadsordningen avser att ge underlag för tillämpningen i Stockholm av plan- och bygglagens regler om hänsyn till stads- och landskapsbild, natur- och kulturvärden, byggnaders egenart och helhetsverkan samt miljömässiga värden.

Översiktsplanen är enbart vägledande för beslut i enskilda ärenden som detaljplaner och bygglov och förhållningssätten är generella. Det innebär att bedömningen i det enskilda fallet påverkas av värdena lokalt liksom av de förändringsbehov som aktualiseras. Det innebär att det är först i det enskilda ärendet som plan- och bygglagens hänsynsregler prövas juridiskt.

Stadens hänvisningar till allmänna uttalanden i översiktsplanerna utgör således inget stöd för planförslaget när det gäller den slutliga avvägningen mellan exploaterings- och bevarand-intressen. Enligt Stadens egen av kommunfullmäktige beslutade handling ska lagens hänsynsregler prövas i samband med prövningen av bland annat detaljplaner.

Detaljplanens hänsyn till kulturhistoriska värden

Staden hävdar att kommunen har ett betydande handlingsutrymme att vid planläggning tolka kraven i ÄPBL. Staden hänvisar till MÖD:s dom för Kv Plankan, MÖD:s dom angående påbyggnad av befintligt kontorshus i Kv. Klamparen samt även till andra påbyggnader av kontorshus i centrala Stockholm. Staden anför vidare att den kulturhistoriska klassificering som Stockholms Stadsmuseum utarbetat inte följer någon rättslig reglering, inte är bindande för myndigheter samt att ett högt kulturhistoriskt värde inte i sig medför något förvanskingsförbud enligt 3 kap 12§ ÄPBL.

SBF:s kommentar.

Byggnaden i Kv. Brädstapeln 13 och 16, Trygg-Hansahuset, har ett högt kulturhistoriskt värde vilket motsvarar fordringarna för byggnadsminne enligt kulturmiljölagen. I Stadsmuseets klassificeringsbeslut (2009-04-17) anges bl a att

Anläggningen är tidstypisk och unik och bevarar ursprunglig utformning. Brädstapeln 13,15 och 16 äger ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Fastigheten har tillsammans med bebyggelsen i kvarteret Klamparen stora stadsbildsmässiga värden.

De jämförelser med andra projekt som Staden anför är inte relevanta i detta sammanhang. Av de angivna projekten är endast två klassade lika högt (blåklassade) som Trygg-Hansahuset. Övriga projekt har lägre kulturvärden. Det ena blåklassade projektet avser en påbyggnad på byggnaden i Kv. Klamparen. SBF anser att denna påbyggnad i och för sig är förvanskande men påverkar inte den sammanhållna byggnadsvolymen på samma genomgripande sätt som den föreslagna påbyggnaden på Trygg-Hansahuset med dess komplexa volymsgruppering. Påbyggnaden av Trygg-Hansahuset bedömer SBF är förödande eftersom den visuellt reducerar den unika byggnaden till ett fundament för de nya våningarna ovanför.

Det andra blåklassade exemplet med påbyggnad som Staden för fram är Kv. Björnen och Loen. Detta detaljplaneförslag överklagades dock ej varför frågan om förvanskning ej prövats rättsligt. Här bör också nämnas att i handlingen *Konsekvensutredning kulturmiljö och stadsbild* upprättad av Tyréns, som ingår i planhandlingarna, anges att "påbyggnadens volymtillskott i relation till befintlig byggnad är större än flertalet utförda påbyggnadsprojekt som hittills genomförts i Stockholms centrala delar". (s 49)

Den befintliga byggnaden bedöms således av Stadens egen expertis som unik, med synnerligen höga både kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värden. Samtidigt är den föreslagna påbyggnaden mer påfallande, både i förhållande till den befintliga byggnaden och till stadsbilden, än flertalet hittills genomförda påbyggnader i centrala Stockholm. Det är anmärkningsvärt att Staden tycks se Stadsmuseets klassificering som ett hinder i stället för att använda detta expertunderlag som kunskapsstöd för att undvika att upprätta förslag som strider mot gällande lagstiftning.

SBF vill också hänvisa till det av riksdagen antagna arkitekturpolitiska målet att ta tillvara och utveckla kulturhistoriska värden samt det nationella miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* där det anges att "det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas."

Detaljplanen antagen av stadsbyggnadsnämnden

Staden bedömer att planförslaget inte har sådana effekter att planbeslutet ska anses ha principiell vikt eller i övrigt är av större vikt. Staden hänvisar bl a till att detaljplanen har stöd i översiktsplanen och att påbyggnader under senare år varit vanligt förekommande i centrala Stockholm.

SBF:s kommentar

Som SBF anför ovan kan inte översiktsplanens allmänna texter åberopas eftersom den juridiska prövningen sker först i detaljplaneskedet. Som föreningen även anför ovan är det aktuella förslaget till påbyggnad av en helt annan karaktär än det enda anförda exemplet på en påbyggnad av en blåklassad byggnad som prövats juridiskt i en överprövningsprocess. SBF anser att det här är fråga om en mycket omfattande och avvikande påbyggnad som kraftigt skulle förvanska byggnadens kulturhistoriska värde och bli ett främmande landmärke i den omgivande stadsmiljön. Av dessa skäl anser SBF att ärendet inte ligger inom ramen för delegationen till stadsbyggnadsnämnden utan att ärendet borde ha prövats av kommunfullmäktige.

Avslutande kommentar

Staden framhåller att man under planprocessen prövat och beaktat invändningarna samt att länsstyrelsen beslutat att inte pröva kommunens beslut att anta detaljplanen. SBF vill här framhålla att invändningarna mot förslaget till detaljplan för planärendet Nobel Center på Blasieholmen också negligerades helt av såväl Staden som länsstyrelsen. SBF, som jämte två ytterligare ideella organisationer och två fastighetsägare överklagade Stadens beslut att anta detaljplanen, fick dock stöd för samtliga punkter i sitt överklagande i MMD:s dom. Detta innebar att Stadens beslut om antagande av detaljplanen upphävdes. Varken Staden eller länsstyrelsen hade således beaktat att planförslaget medförde påtaglig skada på riksintresset i ärendet Nobel Center, varför samma förhållande kan råda i ärendet Kv. Brädstapeln 13 och 16.

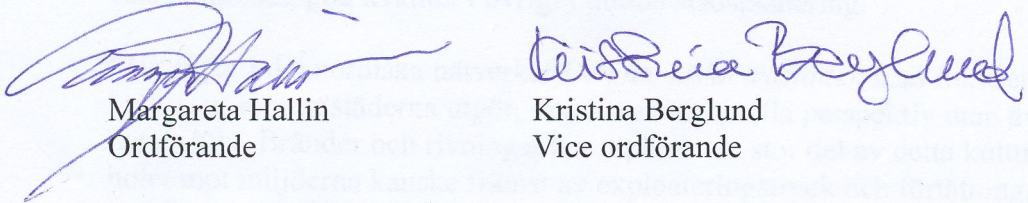
SBF anser sammanfattningsvis att förslaget till detaljplan strider mot lagstiftningen i följande avseenden:

- Förvanskning av en unik byggnad av byggnadsminnesklass i strid med 3 kap 12§ ÄPBL
- Brist på hänsyn till stadsbilden och kulturvärden på platsen samt brist på hänsyn till en god helhetsverkan i strid med 3 kap 1 § ÄPBL
- Påtaglig skada på flera uttryck för riksintresset (AB 115) i strid med 3 kap 6§ MB
- Planärendet har trots principiell beskaffenhet och i övrigt större vikt ej antagits av kommunfullmäktige vilket strider mot 5 kap 29§ ÄPBL

SBF hänvisar till tidigare skrivelser där grunderna för föreningens överklagande utvecklas:

- Överklagande av stadsbyggnadsnämndens i Stockholm beslut 2018-04-18 att anta förslag till detaljplan för fastigheterna Brädstapeln 13 och 16 i stadsdelen Kungsholmen. Skrivelse till MMD daterad 2018-05-05.
- Ang. Överklagande av antagen detaljplan avseende fastigheterna Brädstapeln 13 och 16 i stadsdelen Kungsholmen. Skrivelse till MMD daterad 2018-06-17.
- Överklagande av MMD:s beslut att avslå SBF:s överklagande till MMD av antagen detaljplan avseende fastigheterna Brädstapeln 13 och 16 i stadsdelen Kungsholmen. Skrivelse till MÖD daterad 2018-10-27
- Ang. ärendet överklagande av antagen detaljplan avseende fastigheterna Brädstapeln 13 och 16 i stadsdelen Kungsholmen. Skrivelse till MÖD daterad 2019-02-25.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Margareta Hallin
Ordförande

Kristina Berglund
Vice ordförande

Svenska byggnadsvårdsföreningen grundades 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande, ideell förening med cirka 6500 medlemmar. Föreningens huvudsakliga ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och nyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering.

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till Mark- och miljödomstolen

Stadsbyggnadsnämnden
Registraturen
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

Överklagande av förslag till detaljplan för fastigheterna Brädstapeln 13 och 16 ("Trygg Hansahuset") på Kungsholmen, SDp 2009-04274

Stadsbyggnadsnämnden i Stockholm beslöt 2018-04-18 att anta förslag till detaljplan för fastigheterna Brädstapeln 13 och 16 i stadsdelen Kungsholmen, Dp 2009-04274.

Samfundet har 2017-12-20, under utställningstiden, i skrivelse till Stadsbyggnadskontoret framhållit att detaljplaneförslaget är oacceptabelt med hänsyn till Trygg Hansahusets höga kulturhistoriska värde och stadsbilden. Texten återges här i sammandrag.

Trygg Hansahuset ritades av Anders Tengbom och Stefan Salamon och stod färdigt 1976. Det är ett av Sveriges arkitektoniskt och kulturhistoriskt mest värdefulla kontorskomplex, och det första i landet som byggdes för huvudsakligen kontorslandskap.

Anläggningen med de tre särpräglade byggnaderna ("Skeppet", "Muttrarna" och "Grindstugan") och den tillhörande parken, ritad av Holger Blom, är samkomponerad till en arkitektonisk helhetsmiljö som är blåklassificerad av Stockholms stadsmuseum, motsvarande fordringarna för byggnadsminnen.

Påbyggnaden har en storlek och utformning som totalt bryter mot det befintliga kontorskomplexet, vilket visuellt skulle reduceras till en sorts fundament till påbyggnaden. Trygg Hansahuset har ett vida synligt läge och påbyggnaden skulle kvälls- och nattetid bli en både i närmiljön och på långt håll synlig jättelik lykta, vars effekt ytterligare skulle förstärkas av att mellanrummet mellan påbyggnaden och den befintliga byggnaden avses att belysas.

I planbeskrivningen framhålls att den befintliga byggnaden får skydds- och varsamhetsbestämmelser, men i själva verket görs betydande förändringar. Direktionsvåningen rivs, vertikala schakt och hissar tillkommer, liksom förstärkningskonstruktioner invid ytterväggar. Dessutom behåller den storslagna entréhallen inte de ursprungliga kopplingarna till intilliggande utrymmen.

Parken förvanskas genom att åtta strategiskt placerade träd huggs ner och den slingrande gångvägen ersätts av en vinklad, rak passage.

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Påbyggnaden skulle ha en synnerligen negativ effekt på det blåklassificerade kontorskomplexet och på omgivande stadsmiljö, med påtaglig skada på fronten mot vattnet, stadssiluetten och även andra uttryck för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Samfundet S:t Erik hemställer att domstolen remitterar ärendet till Riksantikvarieämbetet för yttrande.

Samfundet finner att detaljplaneförslaget strider mot plan- och byggnadslagen, i första hand 8 kap 13§, samt miljöbalken 3 kap 6§ och yrkar att beslutet om antagande upphävs.

Stockholm 2018-05-17

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljööverdomstolen
Målnr: P 3405-18
Nacka tingsrätt
mmd.nacka.avdelning3@dom.se

ÖVERKLAGANDE
2018-11-07

Överklagande av Mark- och miljödomstolens, Nacka tingsrätt, beslut i mål nr P 3405-18, avseende Brädstapeln 13 och 16, Stockholms kommun, fråga om klagorätt

Kv Brädstapeln 13 och 16 ("Trygg-Hansahuset") är ett av landets arkitektoniskt och kulturhistoriskt mest värdefulla kontorskomplex och det första som byggdes för huvudsakligen kontorslandskap. Det är, inklusive sin park, av byggnadsminnesklass ("blåklassat" av Stockholms stadsmuseum).

Detaljplaneförslagets omfattande påbyggnad skulle med sin utstuderade och totalt avvikande form, reducera det befintliga kontorskomplexet till att visuellt te sig som en sorts fundament till den spektakulära påbyggnaden. Planförslaget strider därigenom grovt mot varsamhetsbestämmelserna i Plan- och bygglagen (PBL).

Påbyggnaden skulle dessutom genom sin höjd få en synnerligen negativ effekt på omgivande stadsmiljö och stadssilhuetten samt orsaka påtaglig skada på flera av uttrycken för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Samfundet har i sitt överklagande till Mark- och miljödomstolen 2018-05-17 specificerat denna bedömning och dessutom hemställt att domstolen remitterar ärendet till Riksantikvarieämbetet.

Mark- och miljödomstolen anger som motivering till sitt beslut 2018-10-18 att neka Samfundet klagorätt, att planförslaget inte kan anses innebära någon betydande miljöpåverkan. Domstolen anför dock ingen annan motivering än att kommunen själv gjort denna bedömning. Samfundet finner detta ytterst anmärkningsvärt.

Samfundet anser att det inte kan råda någon tvekan om att planförslaget skulle medföra en betydande miljöpåverkan. Detta innebär att Samfundet (som framhållits i yttrande till Mark- och miljödomstolen 2018-06-19) som ideell förening, med huvudsakligt ändamål att tillvarata miljöskyddsintressen, ska ha rätt att överklaga beslutet att anta detaljplanen, i enlighet med PBL 13 kap, 6 § och Miljöbalken 16 kap, 13 §.

Samfundet S:t Erik överklagar härmed Mark- och miljödomstolens beslut att neka Samfundet klagorätt avseende det överklagade beslutet. Vi hemställer ånyo att domstolen remitterar ärendet till Riksantikvarieämbetet för bedömning.

Stockholm 2018-11-07

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundeterik.se www.samfundeterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Mark- och miljööverdomstolen
Målnr: P 10362-18 060202
svea.hovratt@dom.se

YTTRANDE
2019-03-04

Yttrande över Stockholms stads yttrande till Mark- och miljööverdomstolen avseende Samfundet S:t Eriks rätt att överklaga antagen detaljplan för Brädstapeln 13 och 16, Stockholms kommun, mål nr P 10362-18

Samfundet S:t Erik har i yttranden till Mark- och miljödomstolen 2018-06-19 och till Mark- och miljööverdomstolen 2018-11-07 klargjort varför vi borde ha klagarätt i enlighet med ÄPBL 13 kap 6§ och Miljöbalken 16 kap 13§ samt Århuskonventionen artikel 9:3 och hänvisar till dessa skrivelser.

Även Svenska byggnadsvårdsföreningen har yttrat sig över stadens rubricerade yttrande om klagarätt, i skrivelse till Mark- och miljööverdomstolen 2019-03-01. Samfundet S:t Erik instämmer helt i detta yttrande och alldeles särskilt gällande tolkningen av begreppet ”påtaglig skada” på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Avgörande för att en ideell miljöförening ska ges talerätt gällande överklagande av detaljplan är att denna kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. En förutsättning är i detta fall att planområdet tas i anspråk för ”projekt för sammanhållen bebyggelse” (ÄPBL 5 kap 18§ punkt 2), vilket torde vara en självskriven kategorisering av en så omfattande påbyggnad och ombyggnad för kontorsändamål som detaljplanen möjliggör.

Samfundet önskar ytterligare specificera och kommentera de skador som detaljplanen skulle medföra, eftersom de på ett häpnadsväckande sätt förringas i en av staden återopad, av fastighetsägarna framtagen ”Konsekvensbeskrivning kulturmiljö och stadsbild”, 2017-10-11 (”kulturmiljöunderlag och antikvarisk konsekvensbeskrivning”).

I denna utredning kommenteras detaljplanen på ett förledande, vinklat sätt, som staden sedan bygger sina slutkommentarer på. Utredningen innehåller mängder av eufemismer, som om påbyggnaden paradoxalt nog vore positiv för det kulturhistoriskt värdefulla kontorskomplexet och för stadsmiljön. Det sker på ett sätt som borde vara uteslutet i en korrekt antikvarisk konsekvensbeskrivning. Några citat kan tjäna som exempel.

Den ”karaktärsfulla påbyggnaden” ... ”stärker möjligheterna att läsa av staden och bidrar till en förbättrad orienterbarhet”. ”... det är tydligt att påbyggnaden utgör ett begränsat tillägg, i en skala som tillämpats på flera håll i centrala Stockholm under senare år”. ”På Kungsholmen kommer Brädstapeln att bli en monumentalbyggnad som stärks ytterligare” och får ”en utökad pregnans”. ”Både i relation till befintliga märkesbyggnader, till grannarna i institutionsområdet och till området som helhet växer Brädstapelns betydelse”. Kungsholmens front mot vattnet blir ”mer kontrastrik”.

”Påbyggnadens former är anspråksfulla och gör därmed byggnaderna betydelsefulla.” ”... påbyggnaden kan bidra till en intressant ny helhet som kan ge nya perspektiv på den befintliga byggnaden”. ”... en ambition att få påbyggnaden att samverka med Tengboms 1970-talsarkitektur. Stegringen och rörelsen från Fleminggatan till den norra Muttern är ett exempel på ett aktivt förhållningssätt till befintliga strukturer.”

På ett ställe nämns i en mening: ”Under mörka timmar då byggnaden är upplyst blir påbyggnaden dock framträdande”. Detta är i själva verket en oerhört viktig miljöaspekt. I skymning och kvällstid skulle den totalt avvikande påbyggnaden med sina reflekterande undersidor och jättelika glasytor

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

fullständigt förrycka intrycket av de befintliga byggnaderna och dominera över dem. Illustrationer med skymningsbilder borde ha varit obligatoriska!

I stället för den citerade, vinklade utredningen borde denna viktiga detaljplan ha föranlett en regelrätt miljökonsekvensbeskrivning (MKB) – och detaljplanen dessutom ha tagits upp i kommunfullmäktige för beslut och inte bara antagits av stadsbyggnadsnämnden.

Detaljplanen och projektet innebär utöver en oacceptabel påbyggnad också omfattande rivningar och ombyggnader. Huvudfasaden mot vattnet har i den norra Mutterns övre våning en för det arkitektoniska uttrycket mycket viktig pelargång, med bakomliggande terrass framför direktionstvåningen. Pelargången rivs och fasaden slätas ut. (Denna förvanskning tycks vara den enda där konsekvensbeskrivningen nämner ”stora negativa konsekvenser för kulturvärden”.)

Till direktionstvåningen är kopplat dels ett interiört och exteriört unikt utformat styrelserum och dels en svit representationsrum med stora fönster mot väster, vilka ”utifrån ger intryck av en lång kommandobrygga”. Hela denna översta våning rivs, liksom de karakteristiska översta delarna av trapphustornen i tegel, de medvetet utformade teknikvåningarna och de två av Holger Blom designade takträdgårdarna.

Den för Trygg-Hansahuset unika lösningen med rulltrappor mellan kontorsplanen kommer sannolikt att utplånas och dessutom kommer det kulturhistoriskt värdefulla huvudtrapphuset med hisshall att påverkas. Påbyggnaden nödvändiggör nya schakt och förstärkningspelare både i Skeppet och i Muttrarna, även intill ytterväggar, och ett nytt hisschakt tillkommer. Även i källarvåningarna påverkas ”ytor som har särskilda kulturvärden”.

Mark- och miljödomstolen har, som vi tidigare begärt, infortrat yttrade av Riksantikvarieämbetet (RAÄ), som 2018-11-16 skriver att Brädstapeln 13 och 16 ”har mycket höga kulturhistoriska värden som motsvarar en blåklassning enligt Stockholms stadsmuseums klassificeringssystem. Blått är den högsta klassen och omfattar bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde.” RAÄ gör ingen annan bedömning än Stockholms stadsmuseum. I sitt korta yttrande nämner RAÄ särskilt den indragna direktionstvåningen, men tycks inte inse att den förvanskas. I beslutet 2018-11-16 har graden av kulturhistorisk skada på byggnaden inte angetts och domstolen borde därför begära ett förtydligande från RAÄ.

Stadsmuseet, stadens egen expertmyndighet, avstyrkte kategoriskt detaljplanen i skrivelse 2017-12-20 och betonade att den ”innebär en grav förvanskning av anläggningens kulturhistoriska värde”. Detta nämns överhuvudtaget inte i stadsbyggnadsnämndens skrivelse till Mark- och miljööverdomstolen.

Sammanfattningsvis medför detaljplanen grava förvanskningar av ett av den svenska senmodernismens viktigaste byggnadsverk, vilka med god marginal innefattas i begreppet betydande miljöpåverkan.

Samfundet S:t Erik hemställer därför ånyo att vi ges klagorätt och att vårt överklagande av detaljplanen fullföljs.

Stockholm den 4 mars

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot